

Nr 313.

Av herrar **Holmström** och **Carlström**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civilt avlöningsreglemente m. m.

I proposition nr 263 till årets riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till civilt avlöningsreglemente m. m. För att reglera tjänstemännens övergång till detta erfordras vissa övergångsbestämmelser. Frågan härom behandlas å sid. 151—154 i propositionen, varvid förutsattes, att Kungl. Maj:t skall äga att i vanlig ordning utfärda erforderliga sådana bestämmelser. I propositionen hänvisas bl. a. till vad 1936 års lönekommitté anfört härom i sitt betänkande (sid. 254—257). Av kommittén angivna grunder anser departementschefen lämpliga och förordas av denne att läggas till grund för de bestämmelser, som böra av Kungl. Maj:t utfärdas.

Lönekommittén har i detta sammanhang erinrat om, hurusom särskilda befattningshavare och grupper av befattningshavare medgivits särskilda förmåner i lönehänseende utöver de i respektive avlöningsreglementen stadgade och skulle dessa enligt förslaget alltjämt gälla. Härvid synes oss emellertid även böra tagas under prövning en fråga, som alltsedan genomförandet av 1920 års lönereglering vid kommunikationsverken varit aktuell och som vid upprepade tillfällen uppskjutits för att upptagas till behandling i samband med en blivande lönereglering. Då en sådan nu förestår, synes ytterligare uppskov med frågans behandling icke böra förekomma, och få vi i ärendet anföra följande.

I avlöningsreglementet för kommunikationsverken äro i lönegrad 15 inrangerade en del tjänstemän, som vid löneregleringen år 1919 i förhållande till vissa andra tjänstemän erhöilo endast en mindre om ens någon förhöjning å den dessförinnan utgående avlöningen. Dessa befattningshavare äro bland andra postassistent vid postverket, kontors- och stationsskrivare jämte ritare vid statens järnvägar samt telegrafassistent och ritare vid telegrafverket.

I sitt betänkande med förslag till nämnda lönereglering anförde kommunikationsverkens lönekommitté bland annat, att det borde vara ett obestridligt socialt intresse, att staten avlönade sina tjänstemän så, att de kunde successivt höja sin levnadsstandard. Vid en lönereglering kunde man icke bortse härifrån. Det borde därför tillses, att tjänstemännen icke blott lämnades möjlighet att återfå sin förutvarande ställning inom samhället utan även sattes i tillfälle att vidare förbättra sina levnadsvillkor. Dessa kommitténs synpunkter synas icke alls hava tillämpats på förenämnda tjänstemän i 15:e lönegraden. Dessa tjänstemän hava haft anledning att ofta med styrka hävda, att de i och med ikraftträdandet av gällande avlöningsregle-

mente försatts i en relativt sämre ställning i lönehänseende än andra grupper av befattningshavare vid kommunikationsverken, särskilt i vad gällde den för dessa befattningar fastställda slutlönen. Genom 1919 års lönereglering erhöles dessa befattningshavare, åtminstone på de dyrare orterna, en icke ringa löneminskning i förhållande till närmast förut gällande avlöningsreglemente.

De skäl, som motiverat, att förenämnda 15-gradstjänstemän vid ifrågavarande lönereglering blevo sämre tillgodosedda än de flesta andra befattningshavare, synas hava varit, att dessa befattningar ansetts vara rekryteringsbefattningar. Det hade således räknats med, att tjänstemännen icke skulle behöva kvarstå i denna lönegrad under någon längre tid. Det verkliga förhållandet har emellertid blivit det helt motsatta.

Medellivnadsåldern för en av de större av dessa befattningsgrupper, nämligen stationsskrivarna, var, såsom framgår av nedanstående tabell, under tiden närmast efter världskriget något lägre än under åren före kriget. Under de senare åren har den emellertid stigit avsevärt och är nu mer än 12 år högre än vid förenämnda lönereglering år 1919.

Medellivnadsåldern för stationsskrivare vid statens järnvägar:

$\frac{1}{2}$ 1906	$\frac{1}{2}$ 1913	$\frac{1}{2}$ 1917	$\frac{1}{2}$ 1919	$\frac{1}{2}$ 1924
33.1	33.3	30.6	32.6	35.0
$\frac{1}{2}$ 1930	$\frac{1}{2}$ 1932	$\frac{1}{2}$ 1934	$\frac{1}{2}$ 1936	$\frac{1}{2}$ 1937
40.0	42.9	43.9	44.3	44.9

Vid befordran av samma befattningshavare till förste stationsskrivare har medelåldern stigit avsevärt, vilket framgår av nedanstående tabell:

År	Medelålder vid konstituerandet till förste stationsskrivare	År	Medelålder vid konstituerandet till förste stationsskrivare
1906.....	38	1925.....	44
1913.....	39	1933.....	46
1917.....	37	1934.....	47
1920.....	37	1936.....	51

Kungl. generalpoststyrelsen har i fråga om postassistenterna insett det berättigade i en förbättring av deras löneförhållanden. Generalpoststyrelsen ingav därför den 25 september 1928 en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, »att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1929 års riksdag förslag därom, att postassistent, som före den 1 januari 1929 uppnått eller under något av åren 1929—1938 uppnår 48 års ålder och tillika innehaft den för 15:e lönegraden fastställda högsta löneklassen under minst åtta år, skall äga att från och med ingången av kalenderkvartalet näst efter det, under vilket dessa villkor uppnåtts, dock tidigast från och med den 1 juli 1929, uppbära lön som om han tillhörde 16:e lönegraden, dock med rätt för styrelsen att, då omständigheterna därtill föranleda, i särskilda fall bestämma, att sådant lönetillägg icke skall utgå». Till stöd härför anförde generalpoststyrelsen, att under tiden närmast efter sekelskiftet antalet tjänstemän i den nuvarande

postassistentgraden på grund av poströrelsens stegring måst avsevärt ökas. Då antalet befälsposter icke på långt när ökats i motsvarande proportion, hade levnadsåldern för postassistent för befordran till högre grad efter hand stigit så, att man nått en gräns, som ej annat än i undantagsfall syntes böra överskridas. Det vore därför ofrånkomligt, att åtskilliga till befordran väl förtjänta assistenter måste bli obefordrade. Styrelsen förklarade sig länge hava haft sin uppmärksamhet riktad på angivna förhållande, men, då dittills befordran kunnat ske inom någorlunda skäligen tid och så, att postverket på de lägre befälsposterna kunnat placera tjänstemän i en ej alltför hög levnadsålder, hade generalpoststyrelsen icke ansett sig böra vidtaga åtgärder för kompenserande av de tjänstemän, som icke kunde räkna på befordran. Under år 1929 och de närmaste åren därefter kommo de obefordrades skara i de högre åldersklasserna emellertid att stadigt ökas, och styrelsen hade för den skull ansett tiden vara inne att undersöka, på vad sätt något ekonomiskt vederlag skulle kunna givas de tjänstemän, som gått miste om eller komme att gå miste om befordran. Genom en dylik compensation skulle det också bli lättare för styrelsen att hålla åldersgränsen vid befordran nere i någorlunda lämplig ålder, då det vore att förutse, att ett antal till jämförelsevis hög levnadsålder komna assistenter, som kommit i åtnjutande av ett dylikt ekonomiskt vederlag, icke komme att söka befordran.

Ärendet blev emellertid icke förelagt 1929 års riksdag utan överlämnades till 1928 års lönekommitté, vilken emellertid återställt detsamma till Kungl. Maj:t.

Den ansvariga ledningen för postverket har, såsom framgår av det anförda, funnit det vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att förbättring i lönehänseende beredes de äldre postassistenterna.

I detta sammanhang må följande siffror anföras rörande ställningen i slutet av 1937 bland ifrågavarande 15-gradstjänstemän vid samtliga tre verk.

Befattning	Tjänstemän i högsta löneklass		Tjänstemän, som fyllt 45 år och innehaft högsta lön minst 6 år	
	Antal	% av hela antalet befattningar	Antal	% av antalet befattningar i högsta lön
Postassistent	356	78	153	* 43
Kontorsskrivare (S. J.)	145	75	73	50
Ritare	66	79	47	72
Stationsskrivare	296	72	145	50
Kontorsskrivare (Telv.)	17	60	2	12
Telegrafassistent	46	47	1	—

Av befintligt antal postassistenter inneha, som synes, icke mindre än 78 % högsta lön, och motsvarande procentsiffror för övriga uppräknade befattningshavargrupper äro 75, 79, 72, 60 resp. 47. Av dem, som inneha högsta

lön, hava 43, 50, 72, 50 och 12 % resp. fyllt 45 år och innehaft högsta lön minst sex år.

Med all säkerhet måste en stor del, förmodligen den vida övervägande delen, av sistnämnda tjänstemän av brist på befordringsmöjligheter under hela den återstående tjänstetiden kvarbliva i 15 lönegraden med dess i förhållande till arbetets art blygsamma avlöning, och detta till trots att de alla numera fått sitt arbete mera komplicerat och ansvarsfullt än tidigare. Ett sådant förhållande kan ej undgå att alstra missmod, vilket i sin tur — utan att vederbörande därför förgäta sin tjänsteplikt — kan återverka på energien och intresset för tjänsten samt därigenom bliva till skada även för verket och staten.

I detta sammanhang må framhållas, att de äldre stationsskrivarna vid de största enskilda järnvägarna i landet intaga en betydligt fördelaktigare löneställning än motsvarande tjänstemän vid statens järnvägar.

I en del fall hava statsmakterna redan givit sin anslutning till principen att genom särskilda lönetillägg kompensera utebliven eller fördröjd befordran. Sålunda har exempelvis kammarskrivare vid tullverket, som omedelbart före nuvarande avlöningsreglementes ikraftträdande innehade befattning å tullverkets ordinarie eller extra stat och som tillhört sin lönegrads högsta löneklass i sex år, tillerkänts lön enligt närmast högre löneklass. Härvid är dessutom att märka, att kammarskrivarna vid tullverket hava hänförs till en högre lönegrad än motsvarande tjänstemän vid kommunikationsverken. Anledning att låta postassistenter, kontors- och stationsskrivare samt telegrafassistenter inneha en lägre löneställning än kammarskrivarna förefinnes icke. Ett auktoritativt och opartiskt uttalande rörande det inbördes värdet av dessa befattningar har på sin tid gjorts av 1915 års kommission för gemensamma avlöningsbestämmelser för kommunikationsverken m. fl. verk, då denna kommission i sitt betänkande uttalat den åsikten, att de lägsta grupperna bland tjänstemän med högre kompetens, såsom vid statens järnvägar kontors- och stationsskrivare samt ritare, vid postverket postassistenter, vid telegrafverket assistenter och vid tullverket kammarskrivare böra ställas på i det stora hela likartad plan. Detta uttalande äger alltså samma berättigande.

Vidare hava bl. a. löjtnant, sergeant och underofficerare av 2 eller 3 graden på aktiv stat vid armén resp. marinen, vilken i minst fem år åtnjutit lön i högsta löneklassen av den lönegrad, beställningshavaren tillhör, tillerkänts viss löneförbättring med särskilt fastställda belopp.

Än ytterligare må i förevarande hänseende erinras om 1925 års riksdags beslut rörande visst lönetillägg till lokomotiveldare vid statens järnvägar. I riksdagens skrivelse nr 103 nämnda år i denna sak framhålles, att lokomotiveldarnas befordringsutsikter vore särskilt ofördelaktiga, samt att det vid deras placering i lönegrad torde hava tagits hänsyn till tidigare relativt goda befordringsordning, varför riksdagen ansåg det vara motiverat, att en tillfällig åtgärd vidtogs för tillgodoseende av denna befattningshavaregrupps genom oförutsedda förhållanden ogynnsamt påverkade ställning. Riksdagen

medgav därför, att lokomotiveldare, som tillhört den för hans befattning avsedda lönegradens högsta löneklass i 4 år och uppnått en levnadsålder av 40 år, ägde att under de för uppflyttning i högre löneklass föreskrivna villkor åtnjuta lön i närmast högre löneklass inom närliggande lönegrad, såsom om denna senare löneklass tillhörde den för lokomotiveldare bestämda lönegraden.

Fullt ut samma skäl föreligger för uppflyttning i högre löneklass av nu ifrågavarande befattningshavare i 15 lönegraden, som de, vilka förelågo beträffande lokomotiveldarna, då dessa medgåvos komma i åtnjutande av lön enligt 12 löneklassen. Det berättigade i en lönefyllnad har för övrigt även erkänts av statsutskottet i ett utlåtande år 1926 över vissa då väckta motioner i frågan, varvid utskottet bl. a. anförde: »Om ock vissa billighetsskäl synas utskottet kunna anföras för ett bifall till nämnda motioner, har dock utskottet, särskilt med hänsyn till svårigheten att överblicka de konsekvenser ett bifall till motionerna skulle kunna medföra med avseende på andra befattningshavaregrupper, nu måst ställa sig avvisande till det i motionen framställda yrkandet.»

En jämförelse med kammarskrivarna i Stockholms stads tjänst ger vid handen, att dessa åtnjuta enligt det nyligen antagna avlöningsreglementet i slutlön omkring 730 kronor mera pr år än en 15-grads tjänsteman vid kommunikationsverken i Stockholm. Vad angår de fordringar, som ställas på vederbörande tjänstemän i fråga om kompetens, utbildning och ansvarsfullt arbete, äro i varje fall kraven på kommunikationsverkens 15-gradstjänstemän icke mindre än vad gäller kammarskrivarna i stadens tjänst.

I anslutning till vad sålunda anförts finna vi det vara oundgängligen nödvändigt, att nu ifrågavarande äldre befattningshavare i 15 lönegraden vid kommunikationsverken genom ett lönetillägg snarast beredas en om än ringa kompensation för att den befordran uteblivit, som vid utmätandet av nuvarande löneställning förutsatts. Det lämpligaste sättet för ordnandet av denna angelägenhet synes vara, att, liksom skett med övriga i liknande ställning befintliga befattningshavaregrupper, en extra löneklass övergångsvis tilldelas sådana tjänstemän, som uppnått viss ålder och som innehaft högsta lön under en längre tid. Ekonomiskt sett har frågan föga betydelse för statsverket, enär utgiftsökningen för samtliga kommunikationsverk för närvarande icke torde uppgå ens till 150,000 kronor per år för att, om ersättningen begränsas till att gälla endast dem, som nu äro i tjänst, så småningom helt bortfalla.

I det betänkande av 1936 års lönekommitté, som legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 263, har kommittén, som haft nu förevarande fråga under behandling, anført, att berörda spörsmål är av sådan art, att detsamma bör komma under omprövning först i samband med kommande revidering av tjänsteförteckningen till avlöningsreglementet. Efter att under snart 20 år hava väntat på ett tillfälle att erhålla en förbättring i sin löneställning är det ej ägnat att förvåna, att de äldre 15-gradstjänstemännen med stark misstämning skola mottaga meddelandet om ytterligare uppskov. Utan

att föregripa den förestående revideringen av tjänsteförteckningen bör viss lönekomensation kunna provisoriskt beredas nu anställda 15-gradstjänstemän och få vi härutinnan föreslå,

att riksdagen måtte besluta, att följande vid det nya avlöningsreglementets ikraftträdande i tjänst varande befattningshavare, nämligen vid postverket postassistent, vid statens järnvägar kontors- och stationsskrivare samt ritare och vid telegrafverket kontorsskrivare och telegrafassistent, som innehaft löneklass 19 under minst sex år och uppnått en levnadsålder av 45 år, skola övergångsvis äga uppbära lön enligt närmast högre löneklass.

Stockholm den 21 april 1938.

Nils Holmström.

C. F. Carlström.
